

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII.

1898.

Sešitek 5.

Zgodovinski spominek iz Medjimurja.

Spisal Ant. pl. Globočnik.

Glasovi, ki se vedno bolj ponavljajo proti preziranju nemadžarskih narodov v Ogerski, mi kličejo v spomin dogodek, ki je bil tako rekoč prvi enaki pojav ogerske premoči v obstoječi politični tišini po žalostni katastrofi v letih 1848 in 1849.

Ta dogodek je bil priklopljenje Medjimurja k ogerski deželi, ki se je zvršil l. 1861. pred mojimi očmi.

Ne da bi ugovarjal pravičnosti te inkorporacije, o kateri bi se sicer dalo dosti pričkati, se spominam tu onega dogodka z nekaterimi vrsticami le zato, da pojasnim nastanek in razvoj te zadeve z resničnimi fakti, katere so nekje zavijali iz strankarstva ali iz nevednosti, in vrh tega pa tudi zato, ker je ta epizoda za medjimursko krajevno zgodovino sploh zanimiva.

Bilo je koncem meseca oktobra l. 1860., ko sem v Čakovcu kot okrajni predstojnik vodil sejo komisije v zadevi oproščenja od vojaštva, da je nekdo prinesel ravno došlo »Wiener Zeitung« v urad s pripomnjo, da je v njej neka važna cesarska naredba. Vzel sem list in glasno prečital ta razglas članom komisije. Patent je bil, s katerim se je zopet uvedla konstitucija, namreč takozvani oktoberski diplom.

Ko sem ga prebral, smo se tiho in osupnjeni vsi pogledali, neki okrajni pristav (C.) pa mi, smehljaje se, zakliče: »Gospod predstojnik, koliko Vam dam za Vašo hrvatsko uniformo?« S tem je hotel reči, da so nehrvatski urad-

niki, kakršen sem bil jaz, ondi odigrali svojo ulogo, in da bodo šli, odkoder so prišli. Na to, sicer šaljivo, vender hudomušno vprašanje, sem mu pa enako tudi jaz odgovoril, da naj se ne prenagli s to kupčijo, ker bi se zanj lahko slabo obnesla. Prebrani patent namreč govori o nekem obnovljenju starozgodovinskih deželnih razmer, vsled kojih bi on potem ne mogel nositi v Čakovcu hrvatske uniforme.

Ne jaz in nihče izmed navzočih ni resno mislil, da bi bila taka preustrojba obstoječih razmer v resnici kdaj še mogoča, in vender je postala v treh mesecih z vsemi nasledki že dejanje.

V patentu so res stali gledé tega na videz le splošni izrazi, ali njega ogerski sestavljalci so jih v svoj prid dobro proračunali. Ogerski minister in Index curiae sta se celò, kakor se je potlej izvedelo, odločno izrekla, da le pod tem pogojem še nadalje ostaneta v uradu.

Pri takih razmerah je bilo, kakor bodemo videli, vse ugovarjanje od drugih stranij proti poznejšemu razvijanju zadev zastoj. Ogrji so v svojem smislu razlagali patent in, ne oziraje se na faktične cerkvene in narodnostne razmere ter brez poprejšnjega pogovora z dotičnimi prebivalci, Ogerski zopet vtlesili vse narodnosti, ki so se v upornem letu (1848.) ločile od Ogerske in ostale državni celoti zveste. Izginila je na ta način vojvodina srbska in se spremenila v navadne ogerske komitate že v nekaterih tednih (6. decembra 1860) brez vsake ovire, akoravno proti volji naroda. Tudi za Medjimurje so izbrali v Zala Egerszegu pri nadžupanijskem shodu že nove uradnike (15. januarja 1861) — nadsodnika, tri sodnike in toliko tajnikov s politiško in sodnijsko pristojnostjo, čeravno se je na Hrvatskem ne samo javno mnenje, ampak tudi banski svet (17. januarja) odločno izrekel proti inkorporaciji in zahteval, da se skliče sabor v Zagrebu, kjer bode hrvatski narod o prenapredbi postavno svoje misli izrekel in sklepal.

Vesoljna je bila namreč na Hrvatskem želja, da Medjimurje ostani pri Hrvatski in da se nekdanja hrvatska, a l. 1850.

k vojvodini priklopljena okraja Ilok in Ruma zopet zjedinita s Hrvatsko, dalje, da se Dalmacija združi s trojedno kraljevino ter da Vojaška granica dobi svoje zastopnike na hrvatskem saboru.

Med tem časom, ko so tekle obravnave zarad teh vprašanj med Zagrebom, Dunajem in Pešto, ostal je v Medjimurju večinoma stari red.

Jaz sem nadaljeval s tremi pristavi in ravno tolikimi aktuarji svoje uradne posle in stranke so rešitev svojih prošenj v vseh zadevah iskale le v c. kr. okrajnem političnem in sodnem uradu. Spominajoč se prejšnjih časov se je ljudstvo celò balo, da bi se isti časi zopet vrnili, kar mi je pogosto očitno izražalo z željo: »Da bi vavjek ovako ostalo, kakor je sada bilo!« Od zaladske nadžupanije za Medjimurje izvoljeni sodniki in bilježniki so sicer nastopili svoja mesta, vender niso mogli izvrševati svojega posla, ker se niso stranke zanje nič brigale. Tem živahneje so pa razvijali svojo delavnost na političnem polju. Skušal sem sicer kolikor moč s primernimi napotki na župane in z besedo pri ljudstvu preprečevati to njihovo delovanje, vender nisem mogel vsega poizvediti, kar se je govorilo in godilo po raznih krajih. Tako sem šel nekoč, ko sem izvedel, da so ogerski uradniki občine v svojem smislu organizovali, takoj v vse take kraje in tu pred zbranim ljudstvom zopet ustanovil stari red.

Pri drugi priliki sem kaznoval in dal odgnati dva ogerska slikarja iz Kaniže, ki sta kažipote in table s krajevnimi napismi po Medjimurju začela preslikavati z ogersko trobojnico. Najeta sta bila za to delo od zaladskega nadžupana za 600 gld. Z nekako pravico sta se pri zaslišanju s tem izgovarjala, da se v Medjimurju skorej več ne vé, kateri urad da je pravi, na kar sem jima jaz svet dal, da naj se povsod tistega držita, ki ima žandarmerijo in ječe v oblasti.

Vrh tega sem pa tudi skušal povsod med narodom vzbujati in poživljati čut za nadaljno zjedinenje Medjimurja s Hrvatsko, kamor je od nekdaj pripadalo v narodnem in cer-

kvenem oziru. Dobil sem tudi v ta namen za-se veljavne može v Stridovi, Nedeliću, Prelogu in Koturibi, in jih napravil, da bi šli v Zagreb na predposvetovanja za hrvatski sabor. Ko je prišel čas, si pa možje niso upali oditi, ker so vsi dobili grozilna pisma, da se jim posekajo glave kakor puranom, ako izvrše svoj naklep.

Tako je šlo dalje do srede februarja, dasiravno je bilo za kratek čas iz Zagreba v Medjimurje poslanih nekaj stotnih vojakov.

Mož, ki so delali za Hrvatsko, je bilo vedno manj, tako da smo se na zadnje za to poganjali le okrajni uradniki. Tudi duhovščina, katera nas je prej zvesto podpirala, se je začela udajati splošnemu pritisku. Zaradi odvisnosti od krajevnih razmer se je namreč vsakdo bal za svojo prihodnost, ako bi se upiral temu, v naglici uprizorjenemu splošnemu toku.

Položaj se je polagoma tako izpremenil, da se niso hoteli Medjimurci več udeležiti nadžupanijskega shoda v Varaždinu, kamor so bili povabljeni (28. januarja), z izgovorom, da je Medjimurje od nekdanj spadalo pod Ogersko, in da mora tudi v prihodnje tako biti, ob enem so pa nekateri še celò nadžupana v Zali pismeno prosili, da naj priklop kolikor moč pospeši. Vsled tega je omenjeni nadžupanijski shod v Varaždinu tudi opustil volitev uradnikov za Medjimurje, kakor si jih je bil izvolil za vse druge okraje svoje nadžupanije. Hrvatski listi, ki so se na tem zelò izpodtikali in Varaždincem celo mažaronstvo očitali, pa niso pomislili, kako bi se bile zmešnjave pospešile in še povečšale, ako bi bilo imelo potem Medjimurje za isti politiški in sodni delokrog trojne javne funkcionarje: cesarsko-kraljeve, ogerske in hrvatske, ki bi bili imeli poslovati drug poleg drugzega.

V toku teh čudnih razmer se je slednjič nekaj pripetilo, kar bi bilo imelo lahko velikanske posledice.

Iz Pešte je prišel na ogerske urade ukaz, da naj se po nadžupanijah vrše predobravnave za ogerski zbor, in za tako zbirališče je bil izbran tudi Čakovec.

Ko sem zadnji trenotek o tem izvedel, sem šel takoj k županijskemu nadsodniku (G.) v Szerdahely in sem ga skušal pregovoriti, da bi v Čakovcu tega zborovanja ne bilo, ali, da bi se vsaj zborovanje odložilo. Ta moj korak je bil pa brez-uspešen. Nadsodnik mi je povedal, da je prišel ukaz za zborovanje po zaladskem nadžupanu od namestništva v Pešti in da shoda torej ne more odpovedati.

Ko sem se vrnil pozno v noči domov, so me že čakali doma dva brzovestnika in jedna brzovjavka od nadžupana v Varaždinu in od namestništva v Zagrebu. Vsi ti ukazi so imeli isti obseg, namreč, da pod osebno odgovornostjo drugi dan ne smem dovoliti shoda in da sta mi za zvršitev te propovedi na razpolago dve stotniji vojakov, ki dojdeta čez noč v ta namen iz Zagreba v Čakovec.

Drugi dan, bila je nedelja koncem meseca februarja, sem šel ob 9. uri zjutraj v pisarno. Poklical sem v urad župana, da bi mu dal natančni nalog zaradi nastanjenja vojakov, ki so imeli priti. Starega moža (B.) je ta vest silno prestrašila, še bolj je pa osupnil, ko se je koj potem zaslišalo bobnanje prihajajočega vojaštva. Čez malo časa sta stali dve stotniji vojakov uvrščeni pred poslopjem občinskega in okrajnega urada, v mojo pisarno pa je stopil stotnik z besedami: »Stotnik Th., poveljnik došlega vojaškega krdele, se stavi na razpolago; puške sem že ukazal ostro nabasati.« Na te zadnje njegove besede je padel poleg mene stoječi župan v omedlevalo, tako da ga dolgo nismo mogli spraviti k zavesti. Šli smo potem skupaj v sosednji občinski urad, kjer je bilo zborovanje.

V dveh prostornih sobah je bilo polno grajščakov, duhovnikov, novih uradnikov, fiškalov in meščanov iz Medjimurja in iz bližnje Ogerske. Vsi so bili v veliki razdraženosti zaradi došlega vojaštva.

Jaz sem stopil med nje in jih vprašal, kakšen namen da ima to zborovanje. Predsednik mi je odgovoril, da mi tega ni dolžan povedati, ker je on županijski nadsodnik v Medjimurju, da mi pa vendar iz osebnega spoštovanja privatno pove,

da so prišli na pogovor o volitvah za peštanski deželni zbor. Na te besede sem zahteval od družbe odločno, da naj zborovanje sklene in se razide, ker ne morem v Medjimurju, ki spada pod Hrvatsko, dovoliti razprave o deželnem zboru v Pešti.

Soglasen krik protesta, šum in vrvenje po sobanah je sledilo tem mojim besedam, tako da je šele čez dalje časa nadsodnik zamogel dati mi vezalno izjavo zbora, da se ne razidejo, naj pride kar hoče, in da ne odstopijo od svojega sklepa niti na ukaz nadžupana v Varaždinu, niti na ukaz bana hrvatskega, in tudi ne na moje zahtevanje.

Na mojo opombo, da imajo tem manj uzroka dalje tu zbrani ostati, ker so svoje pogovore že dovršili, kakor mi je ravno jeden zborovalec povedal, mi pritrdi predsednik, da je njih dnevni red za danes pri kraju, da se pa bodo drugi dan zjutraj zopet zbrali in dalje posvetovali.

Zdaj je napočil trenutek odločitve!

Prav za prav bi bil moral jaz odstopiti in daljno postopanje prepustiti vojaškemu poveljniku, ki je stal pri odprtih vratih z golo sabljo v roki — a pod vtiskom raznih in resnih pomislekov se nisem mogel hkrati za to odločiti.

Premišljevaje, da je bilo ravno Medjimurje oni prostor, kjer se je leta 1848. krvavi boj med Hrvati in Madjari začel, in da bi se to tudi zdaj lahko ponovilo, zlasti z ozirom na to, da je bilo vojaštvo vsled utrudljivega pota celo noč in vsled ukaza, da naj se puške nabijejo, na vse pripravljeno, da so bili zborovalci silno razburjeni in večinoma oboroženi — in da je stalo po vseh ulicah v trgu na tisoče k božji službi prišlega ljudstva, katero bi bilo lahko na jedno ali drugo stran pritegnilo in se boja udeležilo — to in pa pomislek, da bi stvari z razgnanjem shoda tudi ne bilo dosti pomagano, zato ker bi zborovalci lahko šli takoj v kako privatno hišo in bi se tam nadalje pomenkovali, slednjič pa tudi dvomljivost vprašanja samega na sebi gledé patenta — preudarivši vse to, se mi v nikakem obziru ni zdelo umestno, da bi bil storil skrajni

korak, na čigar nepredvidljive posledice zdaj morda nikdo ne misli. Odločil sem se tedaj za odlog na drugo jutro ter sem zborovalcem rekel, da nočem ta dan s silo proti njim postopati, ker so že itak na razidu, posebno pa zato ne, da bodo imeli nekaj časa, premisliti žalostne nasledke, katere bi si potem imeli sami sebi pripisati, ko bi hoteli svoj nepremišljeni sedanji odpor drugo jutro nadaljevati in naprej zborovati.

S temi besedami sem zapustil dvorano, vojaškemu poveljniku sem pa rekel, da naj ukaže odstopiti vojaštvu in da naj bode drugi dan ob 9. uri dopoldne zopet z vojaki na tem mestu pripravljen. Poveljnik, z mojo nepričakovano izjavo nezadovoljen, mi je sprva oporekal. Ko sem mu pa odločno odgovoril, da vsa odgovornost le mene zadene, je odstopil z vojaki. Jaz pa sem šel v svoj urad ter ves dogodek po brzovestniku (estafeti) poročil nadžupanijskemu načelniku v Varaždinu in namestništvu v Zagreb ter prosil neodložnega odgovora na drugo jutro.

Dan je minul mirno, zborovalci in ljudstvo so se polagoma razšli in vojaki so se nastanili po trgu.

Za-me so pa napočile težke ure. V zavesti, da sem vsled uradnega povelja in tudi v smislu svojih lastnih želj in svojega prepričanja ves čas vse, kar je bilo mogoče, storil, da ostane Medjimurje zjedinjeno s Hrvatsko, da sem pa sedaj v odločilnim trenutku bil proti prejetemu višjemu ukazu tako odjenljiv, da me nevedni svet še utegne sumničiti strankarstva na korist Ogerski, to me je hudo vznemirjalo, in le misel, da sem vsaj ta dan odvrnil najbrže veliko nesrečo, mi je dajala malo tolažila.

Teh grenkih udarcev zasmehujoče me usode, sem bil pa k sreči vendar rešen koj drugo jutro, ko sem prejel od bana barona Zokčevića brzojavni odgovor, da naj se zborovanje dovoli, in da naj mu ne delam nikake prepreke. Še bolj pa me je potolažil poznejši moj odpustni dekret (6. marca 1861), s katerim se mi je posebna zahvala izrekla za tako taktno obna-

šanje v tem končno težkem položaju. Iz vsega tega sem se namreč v svoje zadoščenje prepričal, da nisem kršil nikakih izvršljivih namenov Hrvatske, marveč, da je bilo moje postopanje premenljivim političnim razmeram v dotičnem trenutku primerno.

Nekaj dnij potem (dné 12. marca) sem izročil svoj urad vsled višjega povelja hrvatske vlade v ta namen sestavljeni komisiji in Medjimurje se je državnopravno priklopilo zopet Ogerski, kakor je bilo očitno že s kraja določeno.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

VI.

Obri ali Avari, katerih je bilo iz prva le 20.000 mož, napotili so se za bizantinskega cesarja Justinijana od Hvalinskega morja, kjer so bili prej podložni nekemu turškemu vladarju, proti zahodu ter prišli do Azovskega morja.¹¹²⁾ Od tu so poslali leta 558. svoje poslanca k Justinijanu v Carigrad ter mu ponudili svoje prijateljstvo. Vse prebivalstvo glavnega mesta je bilo takrat na nogah, da bi videlo nenavadne ljudi, kateri so imeli jako dolge, spletene in s trakovi zvezane lase; drugače pa je bila njih noša podobna hunski.¹¹³⁾ Justinijan jih je lepo sprejel, dal jim bogatih daril, kakor: zlata, srebra, obleke, zlatih pasov, konjskih sedel itd. Obljubil jim je za ponujeno mu pomoč letni davek; upal je namreč, da mu bodo Obri pomagali užugati razne druge sovražnike. Pozneje so Obri še večkrat prišli in vsakokrat so bili bogato obdarovani. Carigrajski senat in pa ondotni prebivalci so bili že nevoljni, ko so videli, kako darežljiv je njih cesar nasproti tem barbarom.¹¹⁴⁾

¹¹²⁾ Büdinger, Oesterr. Gesch., str. 61 in 62.

¹¹³⁾ Theophanis Chronogr., ed. Boor, I, p. 232.

¹¹⁴⁾ Ivan iz Ephesa, Cerkevna zgodovina, katero je na nemški jezik prevedel Schönfelder, VI, c. 24, str. 253.

Ko so bivali Obri ob Azovskem morju, premagali so nekatere sorodne rodove ob Črnem morju, kakor Uturgure in Kuturgure ter na ta način povečali svojo moč. Ko so tako razširili svojo oblast, postali so sosedje slovanskim Antom, katere so začeli nadlegovati s svojimi napadi.

Menander pripoveduje, da se je v tistem času posrečilo antovskim poveljnikom neko podjetje, čeprav tega niso pričakovali. To je vzbudilo Obrom zavist, da so začeli po njih zemlji pustošiti in ropati. Nato so prišli Antje vsled nepričakovanega obrskega navala v veliko zadrego. Izvolili so si za poslanca nekega Mezamira ter ga poslali k Obrom s prošnjo, da hočejo odkupiti nekoliko tistih vjetnikov, ki so njih rodu. Poslanec Mezamir, ošaben in bahav človek, je prišel k Obrom ter jako prevzetno in predrzno govoril ž njimi. Nato je neki Kuturgur našantal obrskega kakana, da je ta dal Mezamira umoriti. Rekel je namreč, da hoče Mezamir mej Anti doseči najvišjo oblast. Ako bi se to zgodilo, mogel bi se potem postaviti nasproti kateremukoli sovražniku. Zato ga je treba umoriti ter o pravem času odstraniti nevarnost, katera bi mogla priti od Antov.

Pozneje so Obri večkrat pridrli na zemljo Antov, jo opustošili ter ondotne prebivalce lovili, da bi jih odvedli v sužnost.¹¹⁵⁾

Ko je cesar Justinijan leta 565. umrl, ni hotel njegov naslednik Justin II. Obrom več plačevati vsakoletnega davka. Ker so se vsled tega obrski poslanci, katerih je bilo okoli 300, jezili ter cesarju pretili, dal jih je ta iz glavnega mesta prepeljati čez morje v Chalcedon, kjer jih je imel šest mesecev zaprte. Ko jih je izpustil, zagrozil jim je, da jih pomori, ako bi ga iz nova prišli nadlegovat. Obri so potem pustili več let bizantinsko državo pri miru.¹¹⁶⁾

Nekako v tistem času so se Obri pomaknili proti zahodu ter se prikazali na meji frankovske države. Tu so se dvakrat vojskovali s kraljem Sigibertom, kateri je vladal (561—575) po vzhodnih straneh frankovske zemlje ter imel svoj sedež v Metz-u. Sigibert je bil prvikrat srečen v vojni, drugikrat pa ne.

¹¹⁵⁾ Menander Protect. Fragm., c. 6 (Hist. graeci min. ed. Dindorf, vol. II, p. 5 et 6).

¹¹⁶⁾ Ivan iz Ephesa, VI, c. 24, str. 253.

Ko je kakana bogato obdaroval, pogodil se je z Obri, kateri so potem odšli.¹¹⁷⁾

Ravno takrat se je Sigibertov svak, langobardski kralj Alboin¹¹⁸⁾, pripravljal na boj zoper Gepide. Poklical je na pomoč Obre ter jim v svojem sovraštvu do Gepidov obljubil vse, kar so od njega zahtevali. Dovolil jim je deseti del langobardskih čred, polovico Gepidom vzetega plena in vso gepidsko zemljo. Gepidom je pretela velika nevarnost. Njih kralj Kuni-mund se je obrnil do bizantinskega cesarja ter ga prosil pomoči. Obljubil mu je, da mu izroči mesto Sirmij ter zemljo na južni strani Drave.¹¹⁹⁾ A nič ni dosegel; isto tako pa tudi ne Langobardi, ki so tudi poslali svoje poslanca k bizantinskemu cesarju. Tako je prišlo do vojske, v kateri so bili Gepidje premagani, njih kralj pa ubit (567). Iz Kunimundove črepinje si je Alboin dal narediti čašo, da je pil iz nje. Kunimundovo hčer Rosamundo je vzel za ženo, ker mu je bila nekoliko poprej umrla Klodosvinda. Gepidje so bili v vojski skoraj popolnoma uničeni; nekateri so prišli pod langobardsko oblast, drugi so morali služiti Obrom, kateri so se polastili njih zemlje.¹²⁰⁾ Kmalu potem (dne 2. aprila leta 568.) se odpravijo Langobardi v Italijo, kamor jih je bil poklical ravenski eksarh Narset, ter prepusté Obrom tudi svojo deželo.¹²¹⁾ Tako sta izginili iz Panonije in Dacije takrat dve germanski plemeni,

¹¹⁷⁾ Paul. Diac., De gest. Langob., II, c. 10. — Gregor. Turon., IV, c. 23 in 29. — Menander Protect., Fragm., c. 23, ed. Dindorf, II, p. 56.

¹¹⁸⁾ Prva žena Alboinova, kateri je bilo ime Klodosvinda, je bila sestra frankovskega kralja Sigiberta. (Paul. Diac., De gest. Langob., I, c. 27).

¹¹⁹⁾ Menander, l. c., p. 58: «... καὶ πάλιν τὸ Σίρμιον καὶ τὴν εἰσὼ Ἀράου ποταμοῦ χώραν ἐπηγγέλλετο δώσειν.» — Theophylaktos Simokattes, Hist., VI, c. 10, ed. Bonn. p. 262.

¹²⁰⁾ Paul. Diac., De gest. Langob., I, c. 27. — Menander Protect., Fragm., c. 24 et 25, ed. Dindorf, II, p. 56—58.

¹²¹⁾ Paul. Diac., De gest. Langob., II, c. 7.

Gepidje in Langobardi. Na njih mesto so stopili Obri, kateri so dobili v svojo oblast vse sedanje Ogersko in Erdeljsko.

Ko so bili Gepidje premagani in uničeni, polastili so se Bizantinci iz nova Sirmija in ondotne okolice.¹²²⁾ Ko so se Obri udomačili po svojih novih deželah, začeli so zahtevati od grškega cesarja mesto Sirmij ter trdili, da je bil prej ta kraj v gepidski oblasti. Ker ni hotel grški poveljnik mesta odstopiti, znosil se je obrski kakan Bajan nad bizantinskimi podložniki po Dalmaciji, kajti poslal je čez Savo 10.000 mož močno vojsko, da bi pustošila po rečeni pokrajini.¹²³⁾

Leta 574. so prišli Obri do Donave ter hoteli napasti bizantinsko zemljo. Ko je cesar to zvedel, poslal je nad nje Tiberija, poznejšega cesarja, ki je bil takrat »comes excubitorum«. Obri so ga hitro premagali ter zapodili v beg.¹²⁴⁾

Obri so bili divji jahači, ki so tako rekoč zrastle s konjem vred. Vajeni so bili streljati na konjih, le težko so stali na svojih nogah. Utrjeni so bili tako, kakor nobeno drugo ljudstvo. Raznim narodom so bili Obri najstrašnejši sovražniki, ker niso bili zadovoljni, da so samo premagali svoje nasprotnike, temuč so jih hoteli popolnoma uničiti.¹²⁵⁾ Nikdar se niso lotili poljedelstva ali pa trgovine. Zato so potrebovali po opustošenih zemljah, katerih so se polastili, takih podložnikov, ki so bili vajeni obdelovati polje in se pečati s kupčijo. Taki ljudje so bili *Slonani*, ki so se vsled tega prav v kratkem času razširili po vsi obrski državi. Posebno mnogo se jih je naselilo po Noriku in Panoniji, tedaj po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini langobardske in bavarske zemlje, kjer so imeli nalogo, da so napadali sosedne narode, ali pa, da so odbijali

¹²²⁾ Euagrius, Hist. eccl., V, 12: »Σίρμιον . . . πρώτον μὲν ὑπο Γηπαίδων κρατούμενον, Ἰουστίνῳ δὲ πρὸς αὐτῶν παραδοθέν.«

¹²³⁾ Menander Protect., l. c., c. 27, p. 59—62.

¹²⁴⁾ Euagrius, Hist. eccl., V, 11. — Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, p. 246.

¹²⁵⁾ Büdinger, Oesterr. Geschichte, str. 64 i. d.

navale sovražnikov.¹²⁶⁾ Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje Slovanov po svojih deželah in da jih tedaj tudi vsaj iz prva nikakor niso zatirali. Vender so bili le nekateri Slovani nekaj časa Obrom podložni; drugi so ostali samostojni, kar ni težko dokazati.

Ko je vladal v Carigradu cesar Justin II. (565 — 578), napadli so Slovëni in Obri večkrat njegovo zemljo. Ko je leta 578. za Justinom postal Tiberij samovladar po grški državi, ponavljali so Slovëni in Obri še bolj pogostoma svoje navale. Nikdar mu niso dali miru. Marsikdo je pomiloval cesarja, da je v hudih časih nastopil vlado. Po dnevu in po noči je moral skrbeti novi vladar, kako si pridobi kje še kaj vojakov in kam naj jih pošlje.¹²⁷⁾

V četrtem letu vladanja cesarja Tiberija, tedaj l. 578.¹²⁸⁾, je skoraj stotisoč Slovënov pustošilo po Traciji in drugih pokrajinah. Cesar ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo poslal nad Slovëne. Bil je v velikih zadregah, ker so se tudi Perzi ž njim vojskovali. Zato je poslal poslanca k obrskemu kakanu Bajanu ter ga prosil, da bi postal njegov zaveznik ter podpiral njegovo državo. Izpodbujal ga je, da bi pričel vojsko s Slovëni, ki so že mnogokrat razsajali po grški zemlji. Ako bi Slovënom pretela nevarnost na domačih tleh, nehali bi pustošiti tujo zemljo ter bi rajše mislili, kako bi branili svojo domovino.

S tem poslanstvom pa cesar kakana še ni pridobil. Zato je poslal k njemu Ivana, takratnega poveljnika po ilirskih mestih, kateri naj bi Obrom olajšal napad na slovënsko zemljo. Ta je svojo nalogo tudi izvršil ter prepeljal Bajana in obrske čete, katere so šteje okoli 60.000 mož, iz Panonije na bizantinska tla. Odtod jih je vodil skozi Ilirijo proti vzhodu v Mezijo,

¹²⁶⁾ Ravno tam, str. 71.

¹²⁷⁾ Ivan iz Ephesa, III, c. 25, str. 120.

¹²⁸⁾ Tiberij je vladal od leta 575. skupno s cesarjem Justinom II. (Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, str. 247). Četrto leto Tiberijevega vladanja kot *καίσαρ* je bilo torej 578.

nato v Dobrudžo. Tu jim je preskrbel ladij, da so se Obri lahko prepeljali čez Donavo na slovensko zemljo. Ko se je to zgodilo, pričeli so Obri takoj požigati slovenske vasi, pokončavati polja ter jemati in odvajati vse, kar se je dobilo. Slověni niso bili pripravljeni na tak napad, zato so iz prva iskali zavetja v gosto zarastlih gozdih. Kmalu potem je Bajan poslal poslance k Daurentiju in drugim slovenskim voditeljem z naročilom, da bi mu dajali zahtevani davek. Daurita¹²⁰⁾ in slovenski poveljniki so odgovorili: »Kdo izmed ljudij, katere obsevajo solnčni žarki, je tako močan, da bi nas premagal. Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje, ne pa, da bi si drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bo kaj boja in kaj mečev.«¹²⁰⁾ Tako so se tedaj izrazili Slověni; istotako ošabno so odgovorili tudi Obri. Tem besedam je sledilo zmerjanje in sramočenje, potem pa prepir. Nato Slověni niso mogli brzdati svoje jeze ter so umorili obrske poslance. Vse to se je kmalu potem tudi naznanilo kakanu Bajanu. Zarad teh dogodkov je ta dalje časa gojil sovraštvo do Slověnov; tudi ga je jezilo, da ga niso ubogali ter se mu niso podvrgli. Mikalo ga je, da bi si pridobil slovensko zemljo, bogato, polno raznega plena, katerega so Slověni nabrali na bizantinskih tleh.¹²¹⁾

Iz vsega tega sledi, da so bili Slověni leta 578. nezavisni od Obrov ter tako oblastni, da se niso bali umoriti njih poslancev. Okoli 60.000 mož močna obrska vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino. Med obrskim

¹²⁰⁾ Tu imamo jedenkrat obliko »Daurentios«, drugikrat pa »Dauritas«. Nam je li tu misliti na dve osebi, ali pa na jedno?

¹²⁰⁾ Menander Protect., l. c., c. 48, p. 100: „*Δαυρίτας δὲ καὶ οἱ γε ξὺν αὐτῷ ἡγεμόνης* “*καὶ τίς ἄρα*” *ἔφασαν* “*οὗτος πέφνηκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἑλλέν θείρεται ἀκτίσιν, ὅς τῆν καθ’ ἡμᾶς ὑπήκοον ποιήσεται δύναμιν; κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτριᾶς εἰώθαμεν, καὶ οὐχ ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς. Καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέχρι πόλεμοι τε ὄσι καὶ ξίφῃ.*“

¹²¹⁾ Menander Protect., c. 47 et 48, p. 98 — 100.

kakanom in grškimi cesarjem je bila takrat sklenjena mirovna pogodba, katero so pa Obri čez dve leti svojevoljno prelomili.

Leta 580.¹³²⁾ je obrski kakan poslal k grškemu cesarju svojega poslanca Targitija, kateri naj bi mu prinesel iz Carigrada vsakoletni davek v znesku 80.000 denarjev (*ενομισμύτων*). Potem je šel Bajan z vso svojo vojsko k Savi ter se utaboril med Sirmijem in Singidunom (med Mitrovico in Belim Gradom). Da bi se mogel Sirmija polastiti, hotel je napraviti most čez Savo;¹³³⁾ vendar se je bal grške posadke, katera je bivala v Singidunu ter bila vajena gibati se z ladjami po rekah. Napotil se je Bajan z vsemi svojimi pešci proti jugu ter prišel do Save. Ko so to opazili Bizantinci, ki so stanovali po ondotnih mestih, bili so močno prestrašeni. Sethus, poveljnik v Singidunu, je poslal h kakanu poslanca, kateri naj bi ga vprašali, kaj namerava, da je prišel do Save, ko se je bilo vendar sklenilo prijateljstvo med njim in cesarjem. Tudi mu je naznanil, da mu ne pusti napraviti mostu čez Savo brez cesarjevega dovoljenja. Kakan je nato odgovoril, da hoče most postaviti zato, da bi se napotil nad Slověne; nikakor pa ne misli narediti cesarju kake škode. Ako bi šel čez Savo ter prehodil potem bizantinsko zemljo, dospel bi k Donavi na tistem mestu,

¹³²⁾ Obri so se polastili Sirmija le prav malo prej (*σπρό τινο; βραχυτάτων καιροῦ*), kakor je postal Mavricij bizantinski cesar (Theophylaktos, I, c. 3). — Tega prednik Tiberij je umrl meseca avgusta leta 582. (Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, p. 552). — Ivan iz Ephesa (VI, c. 32, p. 263) trdi, da so Obri oblegali mesto Sirmij dve leti; začeli so torej z obleganjem leta 580. Na nekem drugem mestu pravi isti pisatelj (VI, c. 24, p. 255), da so Obri postavili most čez »Donavo«, da bi oblegali Sirmij, v tretjem letu Tiberijevega vladanja, tedaj leta 580.

¹³³⁾ Ivan iz Ephesa nam pripoveduje, da je cesar Justin II. poslal Bajanu mehanikov in tesarjev, kateri naj bi mu naredili palačo in kopel. Ko so to izvršili, hoteli so iti v svojo domovino. A kakan je sedaj pokazal, za kak namen jih je potreboval. Prisilil jih je, da so mu morali napraviti most čez »Donavo«. Potem so Obri zahtevali od cesarja, da naj jim da mesto Sirmij, katero je ob rečni (!) reki, ker drugače bodo pustošili njegovo državo. Ker jim cesar tega ni dovolil, postavili so še jeden most čez reko (VI, c. 24, p. 254 in 255).

kjer ima cesar mnogo ladij pripravljenih za prehod.¹⁸⁴⁾ Tako je že prej postopal¹⁸⁵⁾ ter koristil cesarju med drugim tudi na ta način, da je osvobodil in mu podaril mnogo tisoč bizantinskih vjetnikov, katere so Slovëni gnali v sužnost. Rekel je, da so se mu Slovëni zamerili, ker nočejo plačevati davka, katerega jim je bil naložil, in ker niso hoteli sprejeti poslancev, katere je k njim poslal. To je tedaj vzrok, da je prišel k Savi. Sethus naj pošlje njegove poslance k cesarju, od katerega bi zahtevali, da bi pripravil ladje, na katerih bi Obri šli čez Donavo nad Slovëne. Zatrdil je, da je pripravljen priseči pri tem, kar je Obrom in Bizantincem najsvetejše, da ne misli narediti mestu Sirmiju ter sploh grškim podložnikom nikake škode in da je hotel most postaviti samo zato, da bi se napotil nad Slovëne.

Vse to se ni zdelo verjetno niti Sethu, niti Bizantincem, ki so bivali v Singidunu. A na drugi strani so vedeli, da niso nič kaj pripravljeni, ker so imeli le malo vojakov in tudi ne zadosti brzih ladij. Kakan je začel prisegati, da se ravna po mirovnih pogodbah, katere so bile sklenjene med njim in grškimi cesarji, in ker gre le nad Slovëne, ki so sovražniki njegovi in cesarjevi, hoče tudi most napraviti. Nato je še grozil, da bi takoj pogodba prenehala ter bi začel vojsko z Bizantinci, ako bi se kdo predrznil streljati na tiste, ki bi most postavljali.

Vsled tega so Bizantinci, ki so bivali v Singidunu, zahtevali od Bajana, da naj priseže, da v resnici ne namerava nobenega napada na grško zemljo. Bajan je res prisegel in sicer najprej po obrskem, potem pa po krščanskem načinu. Nato je Seth poslal obrske poslance v Carigrad k cesarju Tiberiju. Kakan je med tem postavil most čez Savo ter hotel svoj

¹⁸⁴⁾ Bajan se je delal, da hoče iti nekako po isti poti nad Slovëne, kakor leta 578. Takrat je šel, kakor je bilo že povedano, iz Panonije v Ilirijo, odtod v Mezijo in Dobrudžo ter potem čez Donavo na zemljo sedanje Valahije.

¹⁸⁵⁾ Namreč leta 578., o čemur smo že zgoraj govorili.

namen izvršiti prej, kakor bi mu mogel cesar delati kake zapreke.

Ko so prišli obrski poslanci v Carigrad, zahtevali so od cesarja, da bi dal kakanu in obrski vojski na razpolaganje ladje, na katerih bi šli čez Donavo nad Slovène. Ker se kakan zanaša na njegovo (cesarjevo) prijateljstvo, hoče napraviti most čez reko Savo, da bi potem uničil Slovène, ki so sovražni njemu (cesarju) in Obrom. Ko so obrski poslanci to povedali, izprevidel je cesar takoj kakanov namen. Ker se hoče polastiti mesta Sirmija, nareja most, da bi prebivalci ne mogli po reki dobivati potrebnih stvari ter bi potem morali vsled glada njemu prepustiti mesto.

Cesar se ni zanesel na mir, katerega je bil sklenil z Obri, a tudi ni poskrbel Sirmiju potrebnega živeža. Ker so imele vse njegove čete opraviti v perzijski vojski ter so bivale po Armeniji in Mezopotamiji, ni imel nobene trume več, katero bi poslal nad Obre. Vender se je delal, kakor da bi ne vedel, kaj namerava kakan. Odgovoril je obrskim poslancem, da sam misli napasti Slovène, kateri so požgali mnogo krajev po bizantinski državi. Sedaj tudi ni pravi čas, da bi se jih Obri lotili, ker Turki razsajajo okoli Cherson-a (na Krimskem polotoku), ter bi takoj zvedeli, ako bi Obri šli čez Donavo. Za sedaj naj Bajan počaka ter napad izvrši drugikrat. Cesar tudi dostavi, da kmalu zve, kaj Turki nameravajo, in potem hoče to naznaniti kakanu.¹⁸⁶⁾

Obrskemu poslancu ni ostalo prikrito, da je bilo vse to izmišljeno, kar je povedal cesar, ki je hotel Obre strašiti s Turki. Kazal se je, da je istih mislij, ter obljubil, da pregovori kakana od njegovega naklepa. Rečeni poslanec je bil jeden izmed tistih, kateri so najbolj nagovarjali in izpodbujali kakana k vojski z Bizantinci. Ko je ta poslanec dobil še mnogo darov,

¹⁸⁶⁾ Ivan iz Ephesa (VI, c. 30, p. 261) pripoveduje, da ni hotel cesar Tiberij odstopiti Obrom mesta Sirmija, pač pa jih je hotel odpraviti z raznimi izgovori in obljubami. Skrivaj je poslal tudi poslanca k Langobardom in drugim narodom, da bi napadli Obre od zadej.

katere je zahteval za svojo osebo, zapustil je Carigrad. Ko je potoval skozi Ilirijo v družbi nekaterih Bizantincev, ubili so ga Slovëni, ki so takrat pustošili ondotno zemljo.¹³⁷⁾

Čez nekoliko časa je prišel drug kakanov poslanec v Carigrad ter naznanil, da je most čez Savo že narejen. Bizantinci ne morejo braniti Bajanu, da bi ne oblegal Sirmija. Tudi jim ni mogoče, da bi mestu pomagali ali pa prebivalcem pripeljali živeža. Najbolje je, da cesar ukaže svojim ljudem, da zapusté Sirmij, ter ga potem odstopi Obrom, ker ne kaže, da bi zarad te malenkosti začel vojsko s kakanom.

Cesar je obrskemu poslancu sicer odbil njegovo zahtevo, vendar so Obri kmalu potem dobili Sirmij v svojo oblast. Cesar namreč ni imel nobenih pravih čet, da bi jih bil poslal Sirmiju na pomoč.¹³⁸⁾

Nekako v tistem času, ko so Obri oblegali mesto Sirmij, plenili so Slovëni po Balkanskem polotoku. Izkoristili so v svoj namen zadrego carigrajskega vladarja, ki je moral poslati vse svoje trume proti Perzom. O tem slovënskem navalu, katerega Menander omenja le mimogredé,¹³⁹⁾ govori natančneje sirski kronist Ivan iz Ephesa v svoji cerkveni zgodovini, kjer nam pripoveduje nekako takole: »V tretjem letu po smrti cesarja Justina († 578) in vladanja zmagovitega Tiberija¹⁴⁰⁾ se napravi na pot prokleta ljudstvo Slovanov, prehodi vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvoji si mnogo mest in trdnjav, pustoši, požiga, ropa in gospodari po deželi ter biva v nji popolnoma svobodno in brez strahu kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je imel cesar opraviti s perzijansko vojsko, zoper katero je poslal vse

¹³⁷⁾ Iz tega stavka je razvidno, da so Slovëni takrat razsajali po Iliriji. Najbrže je to isti naval, o katerem govori tudi Ivan iz Ephesa v svoji cerkveni zgodovini (VI, c. 25, p. 253).

¹³⁸⁾ Menander Protect., c. 63—65, p. 121—128.

¹³⁹⁾ Isti, c. 64, p. 126.

¹⁴⁰⁾ Cesar Tiberij, ki je umrl meseca avgusta leta 582., je vladal kot samovladar 3 leta, 10 mesecev in 8 dni. Nastopil je vlado meseca oktobra leta 578. Tretje leto njegovega vladanja je bilo tedaj leta 580/81.

svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, bivali ondi ter se razširjevali po nji, dokler jih ni Bog pregnal. Pustošili, požigali in plenili so prav tja do (Dolgega?) zidovja ter si z ropanjem pridobili vse cesarjeve črede — mnogo tisoč — in tudi črede drugih. In glej! Do današnjega dne, kateri je v letu 895.,¹⁴¹⁾ bivajo, posedajo in počivajo v rimskih (bizantinskih) pokrajinah brez skrbi in strahu; pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter imajo mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Rimljani (Bizantinci).¹⁴²⁾

Ta slovënski naval omenja tudi takratni španski kronist Johannes Biclarensis, ki pravi, da so Slovëni pustošili v 13. letu kralja Leovigilda po Iliriji in Traciji.¹⁴³⁾

Prej ko ne v tistem času je prišlo v noči med 26. in 27. oktobrom¹⁴⁴⁾ pred Solun kakih 5000 Slovënov, kateri so hoteli mesto napasti. Pisatelj »Životopisa sv. Demetrija« pri-poveduje, da so bili dotični ljudje močni, vajeni boja ter cvet slovënskega naroda. Gotovo ne bi se bili takoj lotili tako velikega mesta, ako ne bi bili že prej večkrat pokazali svoje sile in drznosti tistim, kateri so se ž njimi vojskovali. Ko so solunski prebivalci zagledali sovražnike pred mestom, prijeli so za orožje ter se vrgli na nasprotnike, upajoč pomoči od Boga in sv. Demetrija. Ko so se večino dneva bojevali s Slovëni, posrečilo se jim je, da so odbili ta nepričakovani napad ter pregnali neprijatelje.¹⁴⁵⁾ (Konec pride.)

¹⁴¹⁾ 895. leto seleukidskega letoštetja je 584. po Kr.

¹⁴²⁾ Ivan iz Ephesa, VI, c. 25, l. c. str. 255.

¹⁴³⁾ »Anno V Tiberii, qui est Leovigildi XIII annus, Sclavinorum gens Illyricum et Thracias vastant.« (Mon. Germ. hist., Auctor. antiq. XI, Chronica minora II, ed. Mommsen). — Zahodnogotovski kralj Leovigild je vladal od 568—586. Trinajsto leto njegovega gospostva je bilo 581.

¹⁴⁴⁾ Miracula s. Demetrii auct. Joh. Thessal. archiep., c. 95 (Acta Sanct., Oct., tom. IV, p. 138): » . . . τη τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς εἰκαδὶ ἕκπη ἡμέρα.«

¹⁴⁵⁾ Miracula s. Demetrii, c. 98 et 99. (Acta Sanct., l. c. p. 139).

Čegav je Žumberk?

Spisal A. Koblar.

(Dalje).

Zgodovina Žumberka je v srednjem veku jako temna. Ne more se z dokazi ugovarjati trditvi, da je v 11. stoletju Žumberk državnopravno spadal pod Hrvatsko, še menj se pa more z gotovimi dokazi spričati, da je res tja spadal. Ob Gorjancih sta se tepla nemški in hrvatski vpliv in mogoče je, da se je meja pomikala sedaj proti severu, sedaj proti jugu. Gotovo je, da so premembe v gospodarjih okraja povzročale bolj dedščine med sorodnimi vladarji, nego krvavi meč. Žumberk se je prišteval Metliškem okraju in ž njim je najbrže sprva užival usodo preobrazb glede duhovne in svetne jurisdikcije. V te zamotane razmere sipljejo nekoliko luči posamezna zgodovinska dejstva, katera nam navajajo listine, in nekatere precej utrjene hipoteze zgodovinarjev. Ozrimo se najprej na borbo med Zagrebom in Oglejem glede duhovne jurisdikcije na Metliškem.

Vshodno mejo je bil oglejski škofiji začrtal že Karol Veliki, ko je l. 811. končal prepir med Oglejem in Solnogradom s tem, da je določil za mejo med obema škofijama reko Dravo. Drugače je bilo na jugu. Ko je umrl zadnji hrvatski kralj Svinimir (Zvonimir) l. 1089., nastal je zaradi naslednika na Hrvatskem domači razdor. S pomočjo Svinimirove udove, kraljice Jelene, je prišel njen brat, ogerski kralj sv. Ladislav, v deželo in si je prisvojil Hrvatsko ter postavil za kralja svojega sinovca Almo. Da bi mu utrdil kraljevi prestol, utemeljil je l. 1093. v Zagrebu škofijo, katera je segala na Kranjskem baje do Krke, tako da se je Metliški okraj z Žumberkom prišteval novi škofiji. Nedostaje nam sicer sočasnih dokazov za to trditev, poročila imamo še-le iz 14. stoletja, istina pa je, da so v onih stoletjih ogerski kralji in hrvatski bani ustanavljali po Metliškem nove cerkve in s tem tudi utrjevali jurisdikcijo zagrebškemu škofu. Tako je baje zgradil

ogerski kralj Bela III.,¹⁾ ki je vladal od l. 1173. do 1196., cerkev sv. Štefana v Semiču. Hrvatski bani so imeli še v poznjih časih po Metliškem mnogo svojih posestev in tedaj pri cerkvah, ki so se zgradile na njihovem svetu ali z njihovo podporo, patronske pravice, kapitelj zagrebški pa cerkveno desetino. Listina nam pa tudi pove, da je »slavonski« ban Štefan daroval 13. jan. l. 1295. svoja posestva pod mehovskim gradom in v drugih krajih na oni strani reke Krke, ležeča v vojvodstvu koroškega vojvode Mainharda,²⁾ samostanu v Kostanjevici. In listina z dne 22. septembra l. 1321.³⁾ nam poroča, da so grofje Ivan Jurij, Dionizij in Pavel, sinovi sv. Štefana bana, podarili cerkev sv. Jurija pri Žumberku (apud Siherberg) z dedno in patronsko pravico samostanu v Kostanjevici. Desetino si je prisvajal po Metliškem zagrebški kapitelj še v sredi 14. stoletja in znan je ostri spor, ki je nastal zaradi nje med kapiteljnom, oziroma njegovim zastopnikom, goriškim naddijakonom Ivanom, in črnomeljskimi križevniki. Vender pa ni dvoma, da je bil l. 1349., ko se je vršila ta borba, že tako oslabil vpliv zagrebške duhovske jurisdikcije, da metliški župniki, in med njimi tudi žumberški župnik Ditrih, niso hoteli slušati iz Zagreba jim došlemu povelju in po cerkvah slovesno izobčiti črnomeljskih križevnikov. Popolnoma je tedaj podlegel zagrebški kapitelj in tudi svetna oblast mu ni mogla rešiti niti metliških desetini, za katere se je poganjal, ker so okraj vladali deželni knezi, podložni nemškemu cesarju.

Še bolj natanko nam stvar pojasnjuje listina z dne 12. oktobra 1228. leta. Pripoveduje nam, da so bili prebivalci po Metliškem tačas še nekako poganski in da jih je na prošnjo svoje svakinje Zofije, mejne grofinje istrske, pokristijanil oglejski patrijarh Bertold, ki je ukazal posvetiti župno cerkev v Čr-

¹⁾ Tkalčić: Monumenta hist. episc. Zagrab, II, 93.

²⁾ »In ducatu incliti viri domini Mainhardi ducis Karinthie.« Izv. perg. listina v dež. arh. v Rudolfinu v Ljubljani.

³⁾ Izvirna perg. listina leži v kranjskem deželnem arhivu v Ljubljani.

nomlju in podružiti ji štiri cerkve na Metliškem (in regione, que Metlica dicitur), katere je Zofija obdarila z bogatimi posestvi. Naklonila je bila Zofija tudi desetino one dežele oglejski cerkvi in zato je v zapisniku patrijarške desetine iz l. 1323. med farami Slovenske krajine (Dolenjskega) naveden tudi Žumberk. Iz listine iz l. 1337. se spozna, da so bile črnomeljske podružnice cerkve: pri treh farah v Metliki, v Podzemlju, v Semiču in na Vinici. *) Koroški vojvoda Ulrik je dne 4. septembra l. 1268. te cerkve z vsemi posestvi na prošnjo svojega kapelana kranjskega vicedoma, bivšega črnomeljskega župnika, Ivana podaril nemškemu križevniku v Ljubljani. Med pričami je v tem podarilnem pismu imenovan tudi žumberški grajščak Engelbert (de Sicherberch), ki je bil brez dvoma vazal koroškega vojvode.

Vprašanje je sedaj: Kako sta prišla mejna grofinja Zofija in koroški vojvoda do posestev na Metliškem? Treba, da se ozremo nazaj na razvoj deželskega gospostva na metliškem svetu.

Ko je bil Karol Veliki premagal Slovence v letih 791.—796., je ustanovil veliko mejno grofijo frijulsko. Slovenski del mejne grofije je vladal Erih, ki si je podvrgel l. 803. tudi Hrvate v Liburniji in Dalmaciji. Knez Ljudevit je sicer oprostil Slovence nemškega jarma l. 819. in ustanovil slovensko neodvisno državo, a že l. 822. je moral zbežati pred frijulsko vojsko na Srbsko. Slovenci so zopet prišli pod frankovsko oblast. L. 828. so bile slovenske dežele ločene od Frijulskega in vtelesene vojvodini bavarski ter takó nemški državi. Istrski in goriški Slovenci so sprva prišli pod Italijo, l. 952. pa tudi pod nemško državo.

Razdelila se je slovenska dežela na več grofij in grofije na več grajščinskih gospostev, katerim so postali gospodarji večinoma Nemci. Na Koroškem se je ustanovilo l. 1012. vojvodstvo, na Kranjskem pa l. 1040. mejna grofija. Vladal je

*) Pettenegg, Die Urkunden des Deutsch-Ordens-Archives in Wien.

na Kranjskem l. 1058. mejni grof Ulrik, sin Popona iz Weimar-Orlamünde in Acike, hčere istrskega grofa Veselina. Po soprogi je dobil Ulrik tudi mejno grofijo Istro. L. 1063. se je pa Ulrik oženil z Zofijo, hčerjo ogerskega kralja Bele I., sestro poznejšega kralja Ladislava. Drugo Ladislavovo sestro, lepo Jeleno, je pa vzel v zakon zadnji hrvatski kralj Svinimir. Te rodbinske vezi med sosednimi vladarji so imele važne posledice.

Ker na Kranjskem še ni bilo utrjeno deželno gospostvo in ker se je cesar dolgo časa bojeval s papežem zaradi investiture ter se tako malo brigal za državne, oziroma deželne meje na jugu, dalje zaradi svaštva z Ulrikom, deželnim knezom Kranjske, je lahko mogoče, da so raztegnili svojo oblast čez Gorjance proti Krki hrvatski, oziroma ogerski kralji. Ne oporekamo tedaj naravnost Lopašiću, ki trdi v knjigi »Žumberak«⁵⁾, da se je Metliško z Žumberkom l. 1093., ko je kralj Ladislav ustanavljal zagrebško škofijo, gori do Krke prištevalo hrvatski državi. Verjetno bi tudi bilo, da se je že nekako ob istem času ustanovila Metliška grofija, ki se je pozneje, ločivši se od Hrvatske, imenovala »marchia Hungarica«. V istini vidimo v naslednjih stoletjih Metliško grofijo, da se sicer prišteva Kranjski, da je pa v mnogih ozirih precej samostojna.⁶⁾ Mogoče je pa tudi, da je Ladislav Metliško prištel zagrebški škofiji le zaradi tega, ker so si bili hrvatski kralji okoli Metlike pridobili mnogo lastnih posestev in desetin, ne da bi bili imeli deželno oblastvo. Ona posestva je od Ladislava dobila baje njegova sestra Zofija, ki se je omožila z Ulrikom.

Oglejski patrijarhi, ki so dne 11. junija l. 1077. in potem zopet dne 12. maja l. 1093. od cesarja dobili Dolenjsko (marchiam Carniole), se niso dosti brigali za svetno oblast in so jo polagoma izgubili. Iz zgoraj navedene listine iz l. 1228. se

5) »Žumberak«, str. 12.

6) Pozornosti vredno je to, da se v listinah imenuje Metliško ležeče ob Krajini, n. pr. l. 1348. »die Grafschaft Metlik an der Windischen Mark«, St. Jörgen bei Sicherberg an der March. (Lichn. Gesch. Habsb. VII.), ne pa na Krajini.

spozna, da so patrijarhi po Metliškem imeli duhovno jurisdikcijo, svet je pa imela v lasti že mejna grofinja Zofija Višnjegorska.

Za patrijarhi so l. 1180. mejno grofijo Slovensko krajino (Dolenjsko) dobili Andechs-Meranci, ki so priženili kot lastno dobro tudi grofijo Metliško. Kako se je to zgodilo? Odločevale same ženitve.

Zgoraj omenjeni grof Ulrik je imel z Zofijo dva sina: Popona I. in Ulrika ter dve hčeri Vilburgo in Rihardo. Vilburga se je omožila z grofom Konradom Scheiern-Dachauskim, čigar sin Konrad je postal l. 1153. vojvoda dalmatinski in hrvatski (meranski). Popon I. je vzel za ženo Rihardo, sestro koroškega vojvode Engelberta II. Njegova hči Zofija se je omožila z Bertoldom II. iz Andehsa in tega hči Matilda z goriškim grofom Engelbertom II. Neža in Andehsa, ločivši se od Babenberžana Friderika, je vzela l. 1248. Ulrika III., sina koroškega vojvode Bernharda II. Prinesla je za doto jeden del metliških posestev Sponheimcem, ⁷⁾ drugi del jim je pa došel l. 1256. Ker je meranskega vojvode Bertolda IV. sin, Henrik IV., imel za ženo Zofijo, grofico Višnjegorsko, o kateri smo slišali, da je bila (po smrti moževi, ki je umrl 18. julija l. 1228. in bil pokopan v Stičini) posestnica na Metliškem (umrla je v samostanu l. 1256.), je umevno, da je tudi to dedščino dobil vojvoda Ulrik. Zemljišča in desetine okoli Žumberka: v Kravjaku, Cerniku, Cerovici, Sušici itd., je bil že dne 8. maja 1249. leta koroški vojvoda Bernhard daroval kostanjeviškemu samostanu. ⁸⁾

Goriškemu grofu Meinhardu III. je bila Matilda iz Andehsa stara mati. Sicer so Goričani podedovali nekaj posestev na Metliškem že l. 1248., ko je z meranskim vojvodo Otonom izmrl rod Andehsanov v moškem kolenu, a pozneje so jih pomnožili, ko so kot odškodnino za posojenih 20.000 mark okoli

⁷⁾ Dr. Mell, Entwicklung Krains, 86.

⁸⁾ Schumi, Urk. B. II, 125.

l. 1280. od cesarja dobili vojvodstvo Koroško s Kranjskim in Slovensko krajino. Lopašić pripomni v knjigi »Žumberak« (str. 16.): »Od to doba ostali su stalno spojeni krajevi Metlike i Žumberka sa Kranjskom i Slovenskom markom, a njemački knezove povjeriše obranu medja prama Hrvatskoj njemačkim križarom«. Tako so vsled ženitev podedovali Metliško po vrsti Andechs-Meranci, Sponheimci in goriški grofje.

Grad Žumberk se je v srednjem veku po nemški imenoval Sicherberg ali Sichelberg. Po gradu so se imenovali tudi plemiči, lastniki tega gradu. Za grad Žumberk ne pove nobena listina določno, da bi bil kdaj spadal pod hrvatsko, oziroma ogersko državo, več dokazov pa imamo, da se je že nekaj prišteval nemški državi in da so ga dajali v fevd deželni knezi Kranjske. V listini iz l. 1265.⁹⁾ in potem v listini z dne 16. jan. l. 1268. se med pričami koroškega vojvode Ulrika III. Sponheimca navaja Žumberčan Engelbert (Engelbertus de Sicherburch)¹⁰⁾. Vojvoda Ulrik se pa že l. 1261. imenuje »dominus Carniole et Marchie«. ¹¹⁾

Istotako, kakor koroški vojvode, so pozneje dajali žumberški grad v fevd tudi goriški grofje, ki so bili do l. 1374. gospodarji Metliške grofije. Važna je listina iz l. 1285., s katero Žumberčan Nikolaj (de Sichirberk)¹²⁾ in njegov gradnik Gerloh priznavata pokorščino svojemu novemu gospodarju (»domino nostro«) goriškemu grofu Meinhardu, ki je dobil do gradu Žumberka iste pravice, katere je prej od starih časov imel vojvoda koroški.¹³⁾ Za grofom Meinhardom III. je bil posestva na Metliškem dobil Meinhard IV., ki jih je l. 1272. odstopil bratu Albertu II. in ta jih je zapustil, ko je umrl l. 1304., sinu Albertu III. Že nastopno

⁹⁾ De Rubeis, Mon. Eccl. Aquil. str. 726.

¹⁰⁾ Schumi, Archiv I. 27.

¹¹⁾ Schumi, Urk. B. II, 205.

¹²⁾ Ta Nikolaj (Nyclau de Sicherberch) se omenja še kot priča v listini z dne 1. avg. 1302. (Schumi, U. B. II, 621.)

¹³⁾ Izvirna listina leži v c. kr. dvornem arhivu na Dunaju.

leto, dne 30. aprila l. 1305., vidimo grofa Alberta v Metliki (zu Neumarkt in der Möttling) potrjujočega Metličanom iste pravice, kakor jih imajo Kostanjevčani.¹⁴⁾

Čudno je le to, da koroški vojvoda Filip, brat Ulrikov, menda ni vedel, kam spada Zumberk, ko je v svoji oporoki dne 19. julija 1279., naštevajoč svoja posestva na Kranjskem, pristavil besede: »Item Schicherberch et Gretschin, utrum hoc ad imperium pertineat an non, nescimus.«¹⁵⁾ Znabiti pa ta dvom Filipov zadeva le grad Grečin, o katerem tudi mi ne vemo, kje je stal. V neki listini iz l. 1331. je sicer Schumi čital, da Kostanjevica leži »in partibus Hungariae« in odtod sklepal, da je okraj spadal tačas pod Ogersko. A dotično mesto v listini se pravilno čita »in metis Hungariae«, t. j. ob ogerski meji ali v delu Slovenske krajine, ki meji na Ogersko.

Koroški vojvoda Henrik je umrl brez otrok l. 1335. Avstrijski vojvode habsburški so podedevali Kranjsko, a izvzeto je bilo Metliško, spadajoče pod grofijo Goriško, kakor kaže pismo, s katerim je vojvoda Rudolf IV. v februarju l. 1360. kranjskim stanovom potrdil njih pravice. Metliškega so se lastili, menda še izza časa českega kralja Otakarja, ki je imel v oblasti Kranjsko, vojvode avstrijski in ne more se z gotovostjo določiti, če je bil tačas na Metliškem deželni knez grof goriški ali pa vojvoda avstrijski. Grad Žumberk je imel avstrijski vojvoda Rudolf, ker ga 26. jun. l. 1360. Zumberčani (»die Herren von Sicherberch«) imenujejo svojega milostnega gospoda (»vnsern genedigen hern«). Drugačno poročilo imamo pa o Metliškem sploh. Dne 16. jan. l. 1365. je sicer obljubil vojvoda Rudolf na prošnjo svojega strica goriškega grofa Alberta IV., da bode Metličanom, ako ga bodo prosili, potrdil njihove svoboščine¹⁶⁾, a že isto leto, dne 29. aprila, je goriški grof Albert IV., bivajoč »zem Neummarcht in der Metlik«, vitezom

¹⁴⁾ Schumi, Archiv II, 208.

¹⁵⁾ Dr. Klun, Archiv II. in III. zv., str. 235.

¹⁶⁾ Lichnovsky, Gesch. des Hauses Habsburg IV, str. 631.

in hlapcem na Metliškem potrdil svoboščine z izrecno določbo, da naj nihče nikjer drugod, kakor v grofiji na Slovenski krajini, ne išče svoje pravice in da naj ne hodi pred sodnijo drugam, kakor pred glavarja metliškega (»er soll recht suchen in der Graffschafft auf der Marich oder in der Metlik vor vnserm hauptman da sollen sie zem rechten sten vnd verantburten vnd nicht anderswo«). S tem je grof Albert metliške plemiče izvzel, da niso spadali pod deželno plemiško sodišče v Ljubljani.¹⁷⁾ Sploh se je grof Albert veliko mudil v Metliki. L. 1365., dne 19. aprila, je ondi potrdil svoboščine za goriško grofijo.

L. 1353. je bil goriški grof Albert IV. napravil z avstrijskim vojvodo Rudolfom dedno pogodbo, da prepusti za slučaj smrti svoja posestva, in tudi Metliško grofijo, vojvodam avstrijskim. Umrli je Albert l. 1374. in Avstrijci so podedovali Metliško, Pivko in Istro in so te dežele (ter postojnski okraj) združili s Kranjsko.¹⁸⁾ Precej isto leto, 26. marca 1374., je avstrijski vojvoda Albert III. potrdil v Ljubljani metliški grofiji, ki mu je pripadla po smrti goriškega grofa Alberta, vse stare pravice, z jedino izjemo, da naj Metličane sodi ali deželni glavar kranjski, ali pa glavar metliški. Metliških glavarjev je več znanih. L. 1456. je dobil Jurij Hohenwart metliški grad in glavarstvo v Metliki kot zastavo za 2500 gld. od cesarja Friderika IV. Med Kranjci, ki so l. 1462. šli reševat cesarja pred obsedeni Dunaj, sta bila tudi viteza Nikolaj Sicherberger in metliški glavar Andrej Hohenwart. Do l. 1556. je Metliško imelo svojega glavarja in svoje deželno plemiško sodišče (Landschranne), potem je pa nehala ta samostojnost in v deželnih ročinih kranjskih se Metliško več posebej ne omenja.¹⁹⁾

Zanimivo je, da sta dne 22. aprila l. 1403. Ivan Schönberger in Tomaž Sichelberger prosila razsodbe, kateri se

¹⁷⁾ Izv. perg. listina v kranjskem deželnem arhivu v Rudolfinu v Ljubljani.

¹⁸⁾ Czoernig, Das Land Görz und Gradisca, str. 550.

¹⁹⁾ Prim. Wlad. Levec, Die krain. Landhandfesten, str. 38.

obetata ukloniti, »visokorodnega kneza, svojega milostnega ljubega gospoda vojvodo Leopolda, vojvodo avstrijskega, in njegove svetovalce«. ²⁰⁾

L. 1478. je cesar Friderik poveril grad Žumberk za letnih 12 funtov dunajskih novcev, ko je odstopil upravitelj Semić, Jerneju Mindorferju. ²¹⁾ L. 1487. so bili Sicherbergi še lastniki žumberškega gradu. Imenujeta se »Herr Niclas Sicherberger, des denn diezeytt Sicherberg gewesen ist,« in njegov oskrbnik Jernej Mindorffer v listini z dne 30. maja l. 1487., ko je Andrej Hohenwarter, glavar v Zgornjem Celju, poravnal na cesarjevo povelje prepir zaradi nekih gozdov in neke meje med posestvom pleterškega samostana in žumberškega gradu. ²²⁾

Stari žumberški grad so najbrže porušili Turki in sezidal se je na drugem mestu nov grad. Znanih je več turških napadov na Metliško, tako: l. 1408.; l. 1431. so Turki navalili na Metliško in popalili več gradov in cerkva; l. 1469. je 10.000 Turkov pridrla iz Bosne mimo Žumberka in so se utaborili pred Metliko, 14 dnij so pokončevali okolico, Metličani so pa našli zavetja v trdnem gradu glavarja Andreja Hohenwarta. Sicer so pa Turki obiskali Žumberk tudi v letih 1472. in 1491. Mogoče je, da so pri teh napadih razdrli stari Žumberk.

Ko je koncem 15. stoletja izmrl rod Žumberčanov (von Sichelberg), je bilo grajščinstvo zastavščinsko dobro deželnega kneza. Dne 4. novembra l. 1501. je kralj Maksimilijan I. kranjski grad Žumberk (»Schloss Sichelberg, so in irer kuniglichen Maiestat Fürstenthumb Crayn gelegen ist«) dal v oskrbovanje Kristofu Gornjegrajcu (Obernburger). ²³⁾ Na isti način je l. 1505. Žumberk dobil Nikolaj Semenič, ki obeta v listini z dne 22. marca l. 1505. kralju Maksimilijanu, da bode grad dobro oskrboval in kralju ali pa njegovemu glavarju v nižjeavstrijskih

²⁰⁾ Izvirnik v c. kr. dvornem arhivu.

²¹⁾ Lopašić, Žumberak str. 24.

²²⁾ Deželni arhiv v muzeju ljubljanskem.

²³⁾ Izv. perg. listina v c. kr. dvornem arhivu na Dunaju.

deželah poročal, ako pridejo kake težave.²⁴⁾ Od Semeničevih dedičev je Žumberk za 490 gld. najemščine rešil Ivan Kobašič in nadvojvoda Ferdinand mu je potrdil 24. nov. l. 1526. posestvo gradu »Sichelberg in vnserm Fürstenthumb Chrain«. ²⁵⁾ L. 1533. je imela Žumberk udova Kobašič in ga je potem 20. februarja l. 1534. odstopila za grad Gorenji Mokronog vrhovnemu vojnemu poveljniku na Kranjskem, Koroškem in Štajarskem, Ivanu Püchlerju, da je na cesarjevo povelje naselil na žumberškem svetu Uskoke.

(Konec prihodnjič).

Mali zapiski.

Stiški menihi. Marljivi stiški menih Pavel Pucel, ki je ostavil v rokopisu dragoceno zgodovino stiškega samostana, je v posebno knjižico prepisal tudi iz mrliške knjige imena stiških menihov in dobrotnikov. Knjižici je dal naslov »Nicrologia seu liber mortuorum«¹⁾. Sicer obsega ta mrliški zapisnik do 1600. le samostanska imena menihov, a pri imenih v 17. in 18. stoletju je pisatelj dostavil tudi njih priimke, rojstni kraj in dan smrti, zato ima zapisnik nekoliko zgodovinske vrednosti. Imen, ki se ponavljajo v istem stoletju, pisatelj ni zabeležil po večkrat. Po Pucelovi smrti so vpisovanje umrlih menihov drugi nadaljevali. Pisana je knjižica v latinskem jeziku. Imena menihov-očetov so nastopna:

Od 1135 do 1200. Albero, Albert, Alcim, Aldeprand, Almerih, Andrej, Artuzij, Bernold, Bertold, Cezar, Konrad, Kristan, Kristijan, Kuno, Degenhard, Ditmar, Ditrih, Erhard, Friderik, Jurij, Gregor, Hardegin, Hartvik, Henrik, Herman, Jakob, Ivan, Leonard, Lanfrid, Majnhard, Mantvin, Martin, Matija, Matej, Mihael, Nikolaj, Onufrij, Ortolf, Opreh, Osvald, Pankrač, Pertold, Pernold, Pavel, Peter, Rudolf, Simon, Teodor, Tomaž, Urh, Urh, Verher, Viher, Volbank, Volfold.

Od 1200 do 1300. Ahac, Adam, Albero, Albert, Adalbert, Andrej, Il, Baltazar, Benedikt, Bernard, Klemen, Konrad, Kristan, Kristijan, Degenard, Ditrih, David, Erazem, Frodbert, Jurij, Gavfrid, Gregor, Hilger, Hartvik, Hervart, Henih, Herman, Jakob, Ivan, Lambert, Leonard, Ludovik, Marko, Martin, Matija, Matej, Majnhard, Mihael, Nikolaj, Ortolf, Peter, Pavel, Pertold, Primož, Rudolf, Rupert, Tomaž, Urh, Urh, Vit, Valman, Valter, Volbank, Volging, Volfold.

²⁴⁾ ²⁵⁾ Izvirnika tudi ondi.

¹⁾ Ta knjižica se hrani v kranjskem deželnem arhivu v Rudolfinu.

Od 1300 do 1400. Ahac, Arnold, Adam, Andrej, Jernej, Blaž, Gašpar, Kristan, Kristijan, Konrad, Danijel, Dominik, Erazem, Friderik, Gabrijel, Gotfrid, Jurij, Gregor, Gvido, Henrik, Herman, Hugo, Humbert, Hipolit, Jakob, Ivan, Joahim, Josip, Ignac, Lavrenc, Rafael, Leonard, Ludovik, Leon, Martin, Matija, Matej, Mihael, Malahija, Nikolaj, Nivard, Odilo, Ortolf, Onufrij, Oton, Pertold, Peter, Pavel, Filip, Robert, Simon, Simpert, Tecelin, Tomaž, Urh, Urh, Venceslaj, Volfgang.

Od 1400 do 1500. Ahac, Andrej, Aleš, Albert, Ambrož, Avguštin, Anton Benedikt, Bernard, Bonifac, Beno, Baltazar, Konrad, Kristijan, Klemen, Kazimir, Dominik, Erazem, Frančišek, Friderik, Gabrijel, Jurij, Gerard, Gereon, Gregor, Gavfrid, Gvidon, Henrik, Herman, Hugolin, Humbert, Jakob, Ivan, Josip, Ignac, Ivo, Lovrenc, Leonard, Lukež, Malahija, Martin, Matija, Matej, Mihael, Nikolaj, Osvald, Pankrac, Peter, Pavel, Rudolf, Stanislaj, Sebastijan, Tadej, Urh, Vit, Vrban, Volbank.

Od 1500 do 1600. Albert, Andrej, Ambrož, Anton, Avguštin, Ahac, Benedikt, Bernard, Blaž, Pepel iz Višnjegore, Konrad, Celestin, Klemen, Dionizij, Danijel, Engelbert, Erazem, Emerik, Frančišek, Friderik, Ferdinand, Jurij, Gregor, Gotfrid, Henrik, Herman, Ildefonz, Ivan Karner, umrl 21. nov. 1511, Jakob, Ivan Kumljanec (Kumlancz) 1510, Josip Lipoglav 11. nov. 1525, Ivan Steirer 1541, Ivan Diringler 1556, Ivan Celjan (Cillier) 1582, Lovrenc, Leonard, Lukež, Martin, Mavricij, Matija, Matej, Marko, Mihael, prior Nikolaj 18. jul. 1526, Oton, Peter, Pavel, Pankrac, Primož, Robert, Sebastijan, Sigfrid, Sigismund, Štefan, Tomaž Siebenburger 27. sept. 1552, Urh, Valentin, Vrban, Volbank.

Od 1600 do 1700. Jurij Vrbanič (Vrbanitius), opat kostanjeviški, 23. dec. 1619; Valentin Milpacher, Ljubljčan, 20. jan. 1621; Mihael Strobl, Ljubljčan, 19. sept. 1633; Luka Jakul, Krčan, 3. apr. 1634; Lovrenc Jurman, Novomesčan, 1. dec. 1634; Nikolaj Oberstar, Žužemberčan, 3. maja 1637; Jurij Sever, Ljubljčan, 4. marc. 1638; Edmund Šerbol, Ljubljčan, 3. nov. 1638; Jurij Zividor, Ljubljčan, 26. dec. 1638; Ivan Vrbanič (Vrbanitius), Goričan, 12. jul. 1639; Viljem Tavčar, Žužemberčan, 13. marc. 1642; Matija Tkalec (Textor), Ljubljčan, 18. apr. 1646; Edmund Sever, Ljubljčan, 28. maja 1646; Jurij Mandl, Ljubljčan, 15. dec. 1647; Ludovik Bizijak (Wissiac), Ljubljčan, 8. okt. 1648; Filip Zell, Novomesčan, 6. mar. 1650; Mihael Ostanek, Ljubljčan, 5. jul. 1650; Benedikt Miškovič (Miskovich), Novomesčan, 30. sept. 1651; Jakob Scriba (Pisar), Kranjčan, 12. sept. 1653; Andrej Blisk (Fulmen), Ljubljčan, 49 let bil duhoven, 17. jan. 1656; Adam Buč (Wucz), Celovčan, 11. marc. 1656; Volbank Caraduzzi, Ljubljčan, 11. okt. 1657; Dominik Latomus, Ljubljčan, 6. apr. 1658; Matija Tominec, Ljubljčan, 7. dec. 1659; Ivan Kočar (Gotscher), Žužemberčan, 30. dec. 1661; Lovrenc

Rokner, Ljubljčan, 20. jul. 1662; Pavel Jodlovski s Poljskega, 25. jan. 1663; Edmund Lederer, Ljubljčan, 21. jul. 1663; Bernard Erjavec (Erjaucz), Radgonec, 20. okt. 1663; Bernard Pregl iz Šlezije, 24. febr. 1665; Anton Krt (Khert), Ljubljčan, 10. maja 1667; Martin Brezar (Wresar), Novomešan, 23. nov. 1667; Andrej Knop, vetrinjski menih, 29. marc. 1668; Gregor Lokar, Višnjan, 6. febr. 1670; Frančišek Reivischer, Ljubljčan, 8. febr. 1671; Robert Koželj, Bitenec, 3. apr. 1671; Peter Turosin, Goričan, 13. jun. 1671; Karol Agnellus (Janček), Bitenec (Vitensis), 27. sept. 1673; Mihael Goste, Ljubljčan, 9. jun. 1674; Nivard Skerpin, Ljubljčan, 8. okt. 1674; Andrej Čandik (Zhandik), Novomešan, 10. sept. 1675; Bernard Upar, Ločan, 21. febr. 1676; Nikolaj Kralj, Ljubljčan, 30. jan. 1677; Robert Plavec, Ljubljčan, 1. okt. 1678; Benedikt Hörner, Gornjegrajec, 15. nov. 1678; Štefan Kvartič (Quartizh), Ljubljčan, 22. nov. 1678; Marjan Kočar (Gotscher), Ljubljčan, 30. jul. 1683; Josip Resar, Kamničan, 28. jul. 1684; Filip Gajonzell, Ljubljčan, 1. avg. 1684; Viljem Zimmermann, Ribničan, 25. febr. 1685; Volbank Scharff, Ločan, 27. jul. 1686; Pavel Siebeneck, Ljubljčan, 30. okt. 1686; Martin Kruppl, Višnjan, 21. jul. 1687; Bernard pl. Auersperg, Turjačan (Terjakensis), 8. jan. 1688; Jurij Schreiber, Ljubljčan, 16. sept. 1689; Vincenc Kunstl, Gornjegrajec, 23. jun. 1690; Edmund Wagner, Ljubljčan, 24. jun. 1692; Mihael Drolek, Kamničan, 27. sept. 1692; Volbank Pekel, Ljubljčan, 24. avg. 1694; Ivan Inglič, Ljubljčan, 17. jun. 1696; Ivan Schorner, Stičan, 21. nov. 1698; Rudolf Ženovit (Schenouitos), Ljubljčan, 13. marc. 1699.

Od 1700 do 1795. Lovrenc Ajdovec, Kamničan, 1. jan. 1700; Jakob Kern, Novomešan, 11. apr. 1701; Danijel Jordan, Novomešan, 26. apr. 1701; Engelbert Purkhard, Novomešan, 28. avg. 1701; Sigismund Forrest, Ljubljčan, 25. jan. 1702; Filip Schweiger, Ljubljčan, 31. dec. 1702; Andrej Mandl, Ljubljčan, 14. mar. 1703; Ludovik Otto, Ljubljčan, 1. sept. 1704; Alan Tosch, Ljubljčan, 20. febr. 1705; Ivan Florijančič, Višnjan, 2. okt. 1705; Dominik Brogiolli, Ljubljčan, 21. apr. 1706; Edmund Lanthieri, Goričan, 2. nov. 1709; Karol Reichel iz Linza, 6. febr. 1709; Frančišek Plehan, Ljubljčan, 28. okt. 1710; Matija Perner, Ljubljčan, 20. febr. 1711; Maksimilijan Gallenfels, Blejec, 19. jan. 1712; Štefan Stessel, Ljubljčan, 22. jan. 1713; Bernard Kimovec, Ljubljčan, 15. dec. 1714; Viljem Enders, Ljubljčan, 15. mar. 1715; Ferdinand Perizhoff, Ljubljčan, 11. apr. 1715; Robert Herndler, Ljubljčan, 28. apr. 1715; Volbank Prekenfelder, Novomešan, 10. maja 1715; Ivan Rokner, Novomešan, 20. maja 1715; Bernardin Keysell, Črno-potočan, 9. avg. 1715; Gotfrid Kušlan, Ljubljčan, 2. okt. 1715;

br. Robert Wolf iz Augsburga, 17. jul. 1718; Anton Maristoni, Kraševac, 13. sept. 1718; Marijan Čadež (Cshadess), Novomeščan, 18. nov. 1718; Friderik Ošaben, Ložan, 25. jun. 1719; Nivard Barbo, Čušperžan (Zobelspergensis), 19. febr. 1721; Pavel Pucel (Puczel), Novomeščan, (zgodovinar stiški), 20. avg. 1721; Peter Vehovec, Ljubljčan, 25. okt. 1721; Bruno Kamler, benediktinec iz Šlezije, umrl v Stičini 30. okt. 1721; Bernard Lembscher, Celjan, 12. jan. 1722; Rudolf Strakan, Novomeščan, 9. sept. 1722; Benedikt Zollner, Novomeščan, 18. jun. 1723; br. Anton Tauffrer (subdijakon), 25. sept. 1723; Sigismund Rauber, s Kravjeka (Weinekensis), 22. jan. 1725; Placid Peternel (svetni župnik), 17. jan. 1728; Josip Winterhoffen, Rajhenburžan, 1. maj. 1728; Ivan Talmajner, Ljubljčan, 4. jun. 1728; br. Ivan Nepomuk Fabijanič, 16. jun. 1728; Gerard Strassburger, Kamničan, 30. dec. 1730; Bernard Kapus, 18. dec. 1732; Martin Gušič (Gussich), Novomeščan, 12. jun. 1733; Leopold Graffenwöger, Ljubljčan, 6. febr. 1734; Aleksander Engelshaus, Ižanec, 9. mar. 1734; Avguštin Wihenstein, Ljubljčan, 28. maja 1734; Štefan Mrhar, Stičan, 1. avg. 1736; Alan Sušec (Suzhicz), Ljubljčan, 1. mar. 1738; Kandid Pammer, 11. maj. 1738; Rudolf Possarelli, 11. jul. 1746; Edmund Polec, Ljubljčan, 16. apr. 1741; Placid Kastner, 31. jul. 1747; Kajetan Mandl, 1. mar. 1750; Ksaver Učan, 7. apr. 1750; Danijel Krekler, Dunajčan, 3. dec. 1750; Evgen Werneck, 30. jan. 1751; br. Ivan Nep. Payer iz Würzburga (dijakon), 17. okt. 1754; Benedikt Omrza (Omersa), 6. maj. 1756; Robert Mugerle, Ljubljčan, 30. okt. 1756; Sigismund Kokal, 15. nov. 1756; Aleksander Kastner, 23. avg. 1757; Ludovik Gandin iz Šmarije na Kr., 31. avg. 1757; Štefan Janeček, 4. sept. 1757; Avguštin Widerkern, 26. avg. 1758; Nivard Rerenberg, 6. nov. 1758; Ivan Krstn. Hvala, 10. jul. 1759; Gotfrid Wremfeldt, Vačan, 9. apr. 1763; Maksimilijan Kalin, 28. febr. 1764; Viljem Kovačič, Krčan (Gurgfeldensis), 12. maja 1764; Andrej Purger, Ljubljčan, 17. maja 1764; Viljem Markovič, 3. jun. 1764; Filip Jeršinovič, Ljubljčan, 30. dec. 1764; Engelbert Perizhof, Ljubljčan, 1. sept. 1765; Gerard Isepp, 6. maj. 1766; Karol Pilpach, Gornjegrajec, 9. maja 1768; Abund Hallerstein, Mengšan, 20. avg. 1768; Jurij Notar (novinec), 24. avg. 1768; Leopold Vogl, Dunajčan, 16. jul. 1772; Benedikt Lavrič (Laurich), Čeh, 8. maj. 1773; Ignac Fabijan, Ljubljčan, umrl na Dunaju l. 1790; Nepomuk pl. Breckerfeld, Starograjec (Altenburgensis), 1. avg. 1792; Ferdinand pl. Pilpach, umrl v marcu 1795; Sigismund grof Ursini Blagaj; Konrad Feichtinger; Anton Gallenfels, župnik šmarijski; Kajetan Leopold bar. Gallenfels; Bernard Garzarolli, Kraševac; J. Grošel; Robert Kuralt; Volbank grof Lichtenberg; Andrej Novak, Ljub-

ljančan; Marijan Rasp, Smrečan (Smrecensis); Alberik Radič, Ljubljčan, župnik na Krki; Ivan pl. Radio (Radio de Radiis); Štefan Rožanec; Bernhard Schluderbach; Lovrenc Schluderbach; Jakob Učan; Alojzij Wartha; Edmund Weber; Friderik Wilhelm; Karol Wolf; Damijan Zajec; Konrad Zajec; Karol Rudolf bar. Zierheim; Viljem Zumper. K.

Poplav Ljubljanskega barja l. 1515. Ljubljana je delala že od nekdanj nadlego na Barju ali, kakor so nekdanj rekli, na Mahu, ker ima od Vrhnike do Ljubljane še danes le 40 cm padca. V starih časih, ko so bili mlini na Ljubljani in še ni bilo Gruberjevega kanala, je bilo še hujše. L. 1515. je prosil kranjski deželni odbor cesarja, naj se ozira na prošnjo bistrskega prijorja Mihaela, ki toži, da se je zvišal pri mlinu v Ljubljani jez in da so zabili pri cerkvi sv. Volbanka v Ljubljani v vodo velike kole, kar provzroča v Bistri vedni poplav. Voda je silila v samostan, razpokan in grozno razdejan od potresa, in delala celice nezdrave. Prej so imeli menihi pred samostanom vrt, polje in travnike, sedaj nimajo niti vrtiča za salato. — Ob Valvasorjevem času je bila na Bregu v Ljubljani še lesena pregraja. (Muz. arh.) K.

Star slovenski nagrobni napis. V Dolničarjevi zbirki nagrobnih napisov se nahaja tudi kratek slovenski stavek iz l. 1546. Napis je Dolničar bral v Višnji Gori. Glasi se:

Bug obari Na pasti.

Gott unser Hoffnung.

Wilhelmus Praunsperger, in Weixlpach, Roman; Ungariae ac Bohemiae regis consiliarius, et Eo tempore vicedomus Carnioliae, hoc monumentum Piis parentibus, sibi et suis posteris fieri fecit.

Die VIII. mensis Decembris anno Dni MDXLVI.

»Na pasti« naj se bere »napasti« (Widerwärtigkeit). V. S.

Slovstvo. *Geschichtliche Uebersicht des österreichischen Geld- und Münzwesens*, v A. v. Globočnik. Wien 1897. Z izredno skrbnostjo so zbrani v tej knjigi, obsegajoči 97 strani berila in 8 tabel s podobami novcev, zgodovinski podatki o veljavi novcev, ki so krožili po Avstriji v raznih stoletjih. Knjigo toplo priporočamo vsem zgodovinarjem. Založil jo je pisatelj in na prodaj je v Manz-ovi knjigotržnici na Dunaju.

»Oesterreichs statistisch-historische Entwicklung«. Na velikem listu je pregledno sestavljen razvoj Avstrije v zgodovinskem, kulturnem in političnem oziru. To lepo tabelo je izdelal Slovenec G. Na prodaj jo imata Stockinger in Moršak na Dunaju.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.